

จิตรกรรมเหนือจริงเนื้อหาความเป็นเครื่องจักรกับมนุษย์ กรณีศึกษาผลงานของฮานส์ รูดอล์ฟ กีเกอร์ ระหว่างปี ค.ศ.1972-1983 Surrealistic Paining in Subject of Biomachanical Human : A Case Study of Hans Rudolf Giger between 1972-1983 AD.

พรรณธร โภคสุวรรณ ¹
Phannatorn Poksuwan

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลงานจิตรกรรมเหนือจริงของ ฮานส์ รูดอล์ฟ กีเกอร์ เนื้อหาเกี่ยวกับเครื่องจักรมนุษย์ ที่สร้างขึ้นระหว่างปี ค.ศ. 1972 -1983 ในประเด็น แนวความคิด ชดสี การจัดภาพ และเทคนิคการสร้างผลงาน 2) นำข้อมูลการศึกษาวิเคราะห์มาสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมเหนือจริง เนื้อหาความเป็นเครื่องจักรมนุษย์ตามแนวคิดจากผลงานของฮานส์ รูดอล์ฟ กีเกอร์ ที่สร้างขึ้นระหว่างปี ค.ศ. 1972-1983 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผลงานจิตรกรรมเรื่องเครื่องจักรกับความเป็นมนุษย์ของ ฮานส์ รูดอล์ฟ กีเกอร์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบวิเคราะห์ตารางกริด แบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและผลงานสร้างสรรค์ของผู้วิจัย เก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะโดยใช้เทคนิคเดลฟายประยุกต์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัยพบว่า

1) แนวความคิดที่พบมากที่สุดในงานจิตรกรรมของ ฮานส์ รูดอล์ฟ กีเกอร์ เนื้อหาเกี่ยวกับเครื่องจักรมนุษย์ของ ฮานส์ รูดอล์ฟ กีเกอร์ ที่สร้างขึ้นระหว่างปี ค.ศ. 1972-1983 เรียงตามลำดับ ได้แก่ แนวความคิดเครื่องจักรกับมนุษย์ เครื่องจักรกับความทุกข์ทรมานของเด็ก เครื่องจักรกับสตรีและความตาย ชดสีที่พบตามลำดับได้แก่

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

สีด้อมน้ำตาล สีน้ำตาลอมเทา และสีขาว การจัดภาพที่พบมากที่สุดตามลำดับ ได้แก่ การจัดภาพแบบซ้ายขวาเหมือนกันแบบแผ่กระจาย การจัดภาพแบบซ้ายขวาไม่เหมือนกันทั้งในลักษณะไม่แผ่กระจายและแผ่กระจาย เทคนิคการสร้างผลงานที่พบมากที่สุดมี 3 เทคนิคได้แก่ เทคนิคการระบายสีเกลี่ยเรียบ ใช้ฟู่กันลม และปากกาเก็บรายละเอียด

2) ผู้วิจัยนำแนวคิดในเรื่องของเครื่องจักรกับมนุษย์และเครื่องจักรกับความทุกข์ทรมานของเด็กจากผลงานของฮานส์ รูดอล์ฟ กีเกอร์ ที่สร้างขึ้นระหว่างปี ค.ศ. 1972-1983 มาใช้ในการสร้างผลงานจิตรกรรมเหนือจริง เนื้อหาการใช้แรงงานเด็กในอุตสาหกรรมประมง ด้วยสื่อครีติกบนผ้าใบ โดยใช้การจัดภาพซ้ายขวาเท่ากันแบบแผ่กระจาย เทคนิคการระบายสีเกลี่ยเรียบ ใช้ฟู่กันลม และปากกาเก็บรายละเอียด

คำสำคัญ : จิตรกรรม, ลัทธิเหนือจริง, ความเป็นเครื่องจักรกับมนุษย์

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the biomechanical surrealist paintings of Hans Rudolf Giger between 1972-1983 AD. in terms of concepts, composition, color set, as well as painting techniques and 2) to create the biomechanical surrealist paintings based on those created by Hans Rudolf Giger between 1972-1983 AD. using acrylic on canvas. The sample included the biomechanical surrealist paintings of Hans Rudolf Giger. The research tools involved a Grid table, a structured observation checklist, a structured interview, and the researcher's paintings. Data were collected using applied Delphi technique and were statistically analyzed in percentage and mean.

The results reveal the following information:

1) The concepts mostly found in the biomechanical surrealist paintings of Hans Rudolf Giger between 1972-1983 AD. consisted of

machines and human, machines and child's sufferance as well as machines and woman and death. The colour set found is dark brown, ash brown, and white. The paintings were composed of non-focus symmetrical balance, and either non-focus or focus asymmetrical balance. The three painting techniques which were mostly used consisted of delineated flat coloring, air brushing, and using pen.

2) The researcher's paintings of child labors in fishery industry using acrylic on canvas were based on biomechanical and machines and child's sufferance concepts found in the paintings of Hans Rudolf Giger between 1972-1983 AD. The non-focus symmetrical balance and three painting techniques, i.e., flat coloring, air brushing, and using pen were also applied in creating the paintings.

Keywords : Paintings, Surrealism, Biomechanical Human Concept

บทนำ

ในสภาพสังคมในปัจจุบัน ผู้คนส่วนใหญ่ประสบปัญหาในด้านสภาพจิตใจก่อให้เกิดความเครียด ปัจจัยหลักของปัญหา คือ สภาพของสังคมทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม ภัยธรรมชาติ การศึกษา ปัญหาต่างๆ ดังกล่าว นำมาซึ่งความไม่ปลอดภัยในชีวิตความเป็นอยู่ การถูกล่วงละเมิด การใช้แรงงาน และความมั่นคงทางสังคม และที่ร้ายกว่านั้น คือ ปัญหาอาชญากรรมในรูปแบบต่างๆ ในทางศิลปะการทําหน้าที่สะท้อนความรู้สึก ที่มีต่อปัญหาเหล่านั้นไม่ได้เพียงเริ่มต้นในปัจจุบัน แต่หากเริ่มตํามาตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 การเริ่มต้นนำปัญหาทางสังคมและชนชั้น มาสร้างเป็นผลงานศิลปะเพื่อบันทึกเรื่องราวทางการเมือง การปกครองและสังคม บอกเล่าถึงเหตุการณ์เกิดขึ้นผ่านยุคสมัย และได้เกิดลัทธิทางศิลปะใหม่ขึ้น เป็นการสร้างสรรค์ผลงานในแนวทางใหม่ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการนำโลกแห่งประสบการณ์ทางจิตมาสร้างสรรค์เป็นผลงานและให้ความสำคัญกับจิตไร้สำนึก หรือที่เรียกกันว่า “ลัทธิเหนือจริง”

ลัทธิเหนือจริงเกิดจากรากฐานของลัทธิดาดา ที่ปฏิเสธเหตุผลและเชื่อกันว่า การปลดปล่อยพลังแห่งสร้างสรรค์ของจิตไร้สำนึกออกมาอย่างเต็มที่ช่วยแก้ไขปัญหา สภาวะความขัดแย้งระหว่างความฝันกับความจริง เพื่อช่วยนำไปสู่ความจริงที่สมบูรณ์แบบ หรือสุดยุดแห่งความจริง เรียกว่าความเหนือจริง ลัทธิเหนือจริงเกิดขึ้นในประเทศฝรั่งเศส เริ่มแสดงตัวเด่นชัดเมื่อคริสต์ศักราช 1920 และ 1930 ศิลปินลัทธิดาดาและลัทธิเหนือจริงส่วนมากจะเป็นกลุ่มเดียวกัน ลัทธิดาดาไม่ยึดติดกับกฎเกณฑ์ใดๆ หรือที่เรียกกันว่า สุญนิยม (Nihilism) เป็นลัทธิที่ชื่นชมจิตไร้สำนึก ผู้ก่อตั้งลัทธินี้คือ HYPERLINK “https://th.wikipedia.org/w/index.php?title=Andre_Breton&action=edit&redlink=1” \o “Andre Breton (ไม่มีหน้า)” Andre Breton ได้เขียนคำประกาศของลัทธิ พิมพ์เผยแพร่เมื่อปีคริสต์ศักราช 1924 โดย อพอลลิเนอร์ (Guillaume Apollinaire) ปี 1880-1918 กวีและนักวิจารณ์ชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ตั้งชื่อให้ว่า “Surrealism” เมื่อปีคริสต์ศักราช 1917 (อัยยา โกมลกาญจน และคณะ, 2534)

ดังนั้นผลงานศิลปะเหนือจริงจึงเป็นลักษณะของการใช้จิตไร้สำนึกในการ สร้างสรรค์ผลงาน และได้นำหลักการทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) มาใช้ในการสร้างสรรค์งานศิลปะในรูปแบบเหนือจริงในระดับจิตไร้สำนึก ซึ่งเป็นระดับที่อยู่ส่วนลึกภายในจิตใจ มาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน

ฟรอยด์เป็นคนแรก ที่ได้ให้ความคิดเกี่ยวกับแรงผลักดันไร้สำนึก (Unconscious drive) หรือแรงจูงใจไร้สำนึก (Unconscious motivation) ว่าเป็นสาเหตุสำคัญของ พฤติกรรม และมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของมนุษย์ สัญชาติญาณบางอย่างจะถูกเก็บกด ไว้ในจิตไร้สำนึก ฟรอยด์ได้อธิบายเกี่ยวกับสัญชาติญาณเพื่อการดำรงชีวิตไว้อย่างละเอียด ได้ตั้งสมมติฐานว่า มนุษย์เรามีพลังงานอยู่ในตัวตั้งแต่เกิด เรียกพลังงานนี้ว่า “Libido” เป็นพลังงานที่ทำให้คนเราอยากมีชีวิตอยู่ อยากสร้างสรรค์ และอยากจะมีความรัก มีแรงขับทางด้านเพศ หรือกามารมณ์ (Sex) เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย คือความสุขและความพึงพอใจ (Pleasure) รับรู้ด้วยส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ไวต่อความรู้สึก

แนวความคิดของลัทธิเหนือจริงจึงก่อให้เกิดแนวทางการสร้างสรรค์งานศิลปะที่หลากหลาย ศิลปินในยุคปัจจุบันก็ได้นำเอาแนวทางทางศิลปะเหนือจริงมาใช้สร้างสรรค์ในแนวทางของตนเอง สร้างความน่าสะพรึงกลัว ความแปลกประหลาด อย่างที่ไม่เคยมีอยู่

บนโลก หนึ่งในนั้นเป็นศิลปินที่สร้างผลงาน ที่พบเห็นกันในปัจจุบัน ในวงการภาพยนตร์ นั้นก็คือ เอช อาร์ ก็เกอร์

ผลงานของ ก็เกอร์ มี พัฒนาการมาจากลัทธิเหนือจริง และอุดมคติบางอย่างของลัทธิ ดาดา โดยมีการนำทฤษฎีจิตวิทยาของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ ในเรื่องของจิตไร้สำนึก แสดงออกมาในแนวแปลกประหลาด มหัศจรรย์ อย่างที่ไม่คาดคิดว่าจะมีอยู่ในโลก แสดงถึงควมมีอิสระในการแสดงออกทางจินตนาการใหม่ เพื่อการสร้างสรรค์ผลงานตามเจตนาของจิตไร้สำนึก ไม่พึงพาต่อเหตุผล หรืออุดมคติทางศิลปะที่เคยปฏิบัติกันมา แนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน ก็เกอร์ นำสัญลักษณ์ทางเพศมาผสมผสานกับเครื่องจักรกลและความฝัน สะท้อนเรื่องราว ความลึกลับ ความกลัว ความฝัน โดยแสดงออกแบบแนวนามิกศิลป์อย่างชัดเจน เช่น ผลงานภาพยนตร์เรื่อง เอเลี่ยน เช่น ไข่นางพญา เอเลี่ยนจะคล้ายอวัยวะเพศหญิง ส่วนท้ายทอยของหัวก็จะคล้ายอวัยวะเพศชาย เป็นต้น (วอลเตอร์, 2557) ที่ดึงดูดความสนใจนอกเหนือจากนี้ยังมีการควบคุมสภาพสีส่วนรวมโดยการเน้นสีเอกรงค์ (Monochrome) ของสีต่างๆ เช่น น้ำตาล เทียว ดำ แดง ทำให้ผลงานดูลึกกลับ มีการสร้างความน่ากลัวด้วยการบิดเบือนรูปทรง การต่อเติม ผสมผสานชิ้นส่วนของมนุษย์กับเครื่องจักร ทำให้เกิดเป็นเรื่องราวที่สะท้อนแนวความคิดถึงอิทธิพลของเครื่องจักรกลที่มีต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการนำเอาเทคนิคและวิธีการใหม่มาช่วยในการทำงาน เช่น การใช้ฟุ้งกันลมแทนฟุ้งกัน และเทคนิคต่างๆ ในการเก็บรายละเอียดของผลงาน เช่น ใช้ปากกาหมึก ในส่วนที่ต้องการรายละเอียดมาก

ในปัจจุบัน การนำสภาพปัญหาต่างๆ มาสะท้อนออกมาในรูปแบบของงานทัศนศิลป์ ยังไม่ปรากฏรูปแบบที่สะท้อนปัญหาการใช้แรงงานเด็กในอุตสาหกรรมประมง ทั้งในรูปแบบเหมือนจริง หรือรูปแบบเหนือจริง ผลงานรูปแบบเหมือนจริงอาจสะท้อนลักษณะท่าทางความทุกข์ภายนอก ซึ่งอาจจะสร้างความรู้สึกภายนอกที่มองเห็นได้ แต่ไม่สามารถเข้าถึงความเจ็บปวดสะท้อนอารมณ์ได้เท่ากับรูปแบบเหนือจริง ด้วยเหตุที่ผลงานรูปแบบเหมือนจริงมีข้อจำกัดที่ความเหมือนการจะเข้าถึงความรู้สึกสะท้อนอารมณ์ จำเป็นต้องใช้รูปแบบเชิงสัญลักษณ์เข้าช่วยเพราะในศิลปะแนวเหนือจริงสามารถดึงสภาวะภายในออกมาในรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ ความรุนแรงได้อย่างไร้ขีดจำกัด ซึ่งกับศิลปะแนวเหมือนจริงทำเช่นนั้นไม่ได้

ภาพที่ 1 Li I (สื่อครีลิคบนแผ่นไม้ 70X100 ซม.)

(Giger, 1974, Online)

เรื่องราวของงานจิตรกรรม เพื่อสะท้อนแง่มุมภาพสังคมด้านลบที่ทุกคนมองข้ามไปในยามบ้านเมืองมีแต่ความวุ่นวาย การปลุกจิตสำนึกของผู้ชมให้มองเห็นความโหดร้ายของเพื่อนมนุษย์ และให้ความรู้สึกร่วมกันถึงการรับรู้ในความเจ็บปวดภายในจิตใจ ที่บางครั้งเราไม่อาจเข้าไปสัมผัสและรับรู้ ความเจ็บปวดภายในนั้นได้ อีกทั้งความเสื่อมถอยของสังคมที่ยังมีอยู่มากมาย กลับไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ผู้มีอิทธิพลยังคงกดขี่และสร้างความเสื่อมอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาโดยไม่เคยมองเห็นคุณค่าที่แท้จริงของความเป็นมนุษย์ กลายเป็นธุรกิจการค้ามนุษย์ที่มีมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การทารุณกรรมจึงมีมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน และผู้ที่เปี่ยมเยื่อมีตั้งแต่ทารกแรกเกิดไปจนถึงอายุ 17 ปี (ไทยรัฐ, 2556, ออนไลน์)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นเหตุให้ผู้วิจัยเกิดแนวความคิดที่จะศึกษาวิจัย ผลงานจิตรกรรม เนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นเครื่องจักรกับมนุษย์ กรณีศึกษาผลงานของ ฮานส์ รูดอล์ฟ กีเกอร์ ที่สร้างขึ้นระหว่างปี คศ.1972-1983 เพื่อนำข้อมูลมาสร้างสรรคและพัฒนาเป็นผลงานในแบบของผู้วิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลงานจิตรกรรมของ ฮานส์ รูดอล์ฟ กีเกอร์ เนื้อหาเกี่ยวกับเครื่องจักรกับมนุษย์ ของ ฮานส์ รูดอล์ฟ กีเกอร์ ที่สร้างขึ้นระหว่างปี ค.ศ.1972-1983 ในประเด็น แนวความคิด ชุตลี เทคนิคการสร้างผลงาน การจัดภาพ
2. นำข้อมูลการศึกษาวิเคราะห์มาสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมเหนือจริง เนื้อหาความเป็นเครื่องจักรกับมนุษย์ : กรณีศึกษา ผลงานฮานส์ รูดอล์ฟ กีเกอร์ ที่สร้างขึ้นระหว่างปี ค.ศ.1972-1983

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ภาพผลงานจิตรกรรมเรื่องเครื่องจักรกับความเป็นมนุษย์ของ ฮานส์ รูดอล์ฟ กีเกอร์ ที่สร้างขึ้น ระหว่างปี ค.ศ.1972-1983 จำนวน 32 ภาพ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผลงานที่ได้รับการคัดเลือก จำนวน 32 ภาพ เหลือ 13 ภาพ คัดเลือกโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รับรองโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การศึกษาผลงานจิตรกรรมเหนือจริงของ ฮานส์ รูดอล์ฟ กีเกอร์ ที่สร้างขึ้นระหว่างปี ค.ศ. 1972-1983 เรื่องของเครื่องจักรกับมนุษย์ ในด้านแนวความคิด ชุตลี เทคนิคการสร้างผลงาน การจัดภาพ

ตัวแปรตาม ได้แก่ สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมเหนือจริง เนื้อหาความเป็นเครื่องจักรมนุษย์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวิเคราะห์ตารางกริด (Grids Analysis Table)
2. แบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง (Structured Observation)
3. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)
4. ผลงานสร้างสรรค์ ครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2
5. แบบประเมินคุณภาพ

วิธีดำเนินการวิจัยและการสร้างสรรค์

1. ศึกษาข้อมูลและทำการค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ
2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์ตารางกริด แบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผลงานสร้างสรรค์ ครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 แบบประเมินคุณภาพ
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบเดลฟายประยุกต์ (Delphi Applied Technique) โดยการสอบถามผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน
4. วิเคราะห์สรุปผลประเด็นที่ทำการศึกษาและสร้างจิตรกรรม จำนวน 4 ภาพ นำผลงานจิตรกรรมไปพบผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านเพื่อรับข้อเสนอแนะและทำการประเมินคุณภาพผลงานครั้งที่ 1
5. นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงเป็นผลงานครั้งที่ 2 และนำผลงานครั้งที่ 2 ไปพบผู้เชี่ยวชาญเพื่อรับข้อเสนอแนะและประเมินผลงานวิจัยหลังการพัฒนา
6. อภิปรายสรุปผลงานวิจัยและแสดงนิทรรศการ

สรุปผลการวิจัยและการสร้างสรรค์

ผลการศึกษาผลงานจิตรกรรมเหนือจริงเนื้อหาความเป็นเครื่องจักรกับมนุษย์ กรณีศึกษาผลงานของ ฮานส์ รูดอล์ฟ กีเกอร์ ระหว่างปี ค.ศ.1972-1983 ในประเด็นเรื่อง แนวคิด ชุดสี การจัดภาพ เทคนิคการสร้างผลงาน พบว่า

แนวความคิด เครื่องจักรกับมนุษย์ เครื่องจักรกับสตรีและความตาย เครื่องจักรกับความทุกข์ทรมานของเด็ก และแนวคิดที่ใช้มากที่สุดคือ แนวคิดเครื่องจักรกับมนุษย์ จะพบใบหน้า เรือนร่าง อวัยวะส่วนต่างๆ รวมถึงกะโหลกศีรษะของมนุษย์มาตัดต่อเข้ากับเครื่องจักรมีการตัดต่อส่วนของศีรษะเชื่อมต่อกับลูกสูบและมีนอตยึดไว้ในบางภาพ และในบางภาพจะเป็นภาพหัวของสตรี และการเอาภาพของเด็กทารกที่มีผิวหนึ่งเป็นขรุขระมีเส้นเลือดและอวัยวะเรียงรายกันอยู่ในภาพด้วย

ชุดสี พบว่า ปริมาณสีที่พบมากที่สุด ได้แก่ สีดำอมน้ำตาล สีน้ำตาลอมเทา สีขาว สีดำ เรียงตามลำดับ ชุดสีส่วนใหญ่จะใช้สีแบบเอกรงค์และในบางครั้งจะใช้โทนฟ้า ม่วง แดงหรือเขียว โดยคุมโทนสีให้เป็นโทนเดียวกันทั้งภาพ และใช้สีขาวเพื่อเน้นความสว่างและจุดสนใจ

การจัดภาพ พบว่า มีการจัดภาพแบบซ้ำๆเหมือนกันแบบแผ่กระจาย การจัดภาพแบบซ้ำๆไม่เหมือนกันและไม่แผ่กระจาย การจัดภาพซ้ำๆไม่เหมือนกันแบบแผ่กระจาย การจัดภาพโดยเรียงลำดับดังต่อไปนี้

การจัดภาพแบบซ้ำๆเหมือนกันแบบแผ่กระจาย เป็นลักษณะการจัดภาพแบบซ้ำๆโดยการนำทารกหรือเครื่องจักรที่มีลักษณะคล้ายๆ กันมาจัดวางให้มีลักษณะสร้างความสมดุลซ้ำๆหรือจัดวางแบบเรียงเป็นแถว หรือเป็นแนวเดียวกัน

การจัดภาพแบบซ้ำๆไม่เหมือนกันและไม่แผ่กระจาย เป็นลักษณะการจัดวางจุดเด่นไว้ตรงส่วนกลางหรือเอียงไปทางด้านใดด้านหนึ่งเล็กน้อย โดยไม่เน้นรายละเอียดบริเวณพื้นหลังเป็นการจัดภาพโดยนำเรือนร่างของมนุษย์มาทำการผสมผสานเข้าไปในเครื่องจักรเพื่อผสมผสานและเกิดความเป็นเอกภาพการจัดภาพซ้ำๆไม่เหมือนกันจะเป็นลักษณะแบบไม่แผ่กระจายเสมอ

การจัดภาพซ้ำๆไม่เหมือนกันแบบแผ่กระจาย เป็นลักษณะการจัดภาพโดยการวางจุดเด่นไว้ตรงกลางใช้ลักษณะการจัดภาพโดยการใช้ สิ่งที่มีลักษณะแตกต่างกันของเครื่องจักรเพื่อสร้างความสมดุลของภาพจัดวางตรงด้านซ้ายและด้านขวาและด้านล่างและด้านบนของภาพ

การจัดภาพซ้ำๆเหมือนกันและไม่แผ่กระจาย พบว่ายังไม่ปรากฏอย่างเด่นชัดในผลงานที่ศึกษา

เทคนิคการสร้างผลงาน พบว่าเทคนิคการสร้างผลงานมีด้วยกัน 4 แบบ ได้แก่ เทคนิคพุ่กันลม เทคนิคการระบายสีเกลี่ยเรียบ เทคนิคการใช้ปากกาเก็บรายละเอียดและการใช้เทคนิคแปรงสีฟันกับตะแกรงลวดสร้างละอองฟุ้งของสีเรียงตามลำดับ เทคนิคที่พบมากที่สุดคือ

เทคนิคพุ่กันลม จะปรากฏอยู่บริเวณพื้นหลังของภาพ ส่วนของเครื่องจักรกะโหลกศีรษะ ลำตัวมนุษย์ ใช้เพื่อสร้างความกลมกลืน ให้บรรยากาศฝัน เบลอเพื่อสร้างความน่าค้นหาให้กับภาพรวมไปถึงการเน้นบริเวณจุดเด่นของภาพด้วยสีที่อ่อนที่สุด

เทคนิคการระบายสีเกลี่ยเรียบจะใช้บริเวณพื้นหลัง ในหน้า ลำคอ ส่วนหัวกะโหลก และส่วนของเครื่องจักร เพื่อทำการจัดวางพื้นที่ของสี ก่อนใช้พุ่กันลมช่วยให้ความกลมกลืน

คุณธรรมของผู้นำ (CEO) ในอรรถกถา महाकपिชาดก The Moralities, CEO in Mahakapi Jataka Atthakatha

นิธิอร พรอำไพสกุล¹
Nition Pornumpaisakul

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาอรรถกถา महाकपिชาดกในฐานะเป็นชาดกร่วมสมัยที่แสดงแบบอย่างคุณธรรมสำคัญของ “ผู้นำ” หรือ “CEO” คือ “สัปปริสธรรม 7” ได้แก่ “ธัมมัญญูตา” การรู้หลักหรือเหตุ “อัตถัญญูตา” การรู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักเหตุผล “อัตตัญญูตา” การรู้จักตน “มัตตัญญูตา” การรู้จักประมาณ “กาลัญญูตา” การรู้จักกาล “ปริสสัญญูตา” การรู้จักชุมชน และ “บุคคลัญญูตา” การรู้จักบุคคล “สัปปริสธรรม 7” เป็นคุณธรรมสำคัญที่แสดงภาวะผู้นำ การวิเคราะห์และตีความอรรถกถา महाकपิชาดก จึงแสดงให้เห็นว่า ชาดกกลายเป็น “สื่อร่วมสมัย” ที่ผู้อ่านสามารถน้อมนำแบบอย่างความเป็นผู้นำของพระโพธิสัตว์มาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน

คำสำคัญ : คุณธรรม, ผู้นำ, อรรถกถาชาดก

Abstract

This article aims to study Mahakapi Jataka Atthakatha (Commentary to Tripitaka) as a contemporary Jataka that depicts moralities of “leaders” or “CEO.” “Sappurisa Dharma 7” or qualities of a good man comprises 7 virtues which are “Dharmannutta” knowing the cause, “Atthannuta” knowing the purpose, “Attannuta” knowing oneself, “Mattannuta:” knowing

¹ อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

how to be moderate, “*Kalannuta*” knowing the proper time, how to choose and keep time, “*Parisannutà*” knowing the society, and “*Puggalannuta*” knowing the individual. “*Sappurisa Dharma 7*” is the teaching of prominent moralities that help enhance leadership and perfect leaders. The analysis and interpretation of Mahakapi Jataka Atthakatha results in making the Jataka as “*contemporary media*” that readers can take the qualities of leadership that Bodhisattva had practiced as a role model for them to apply in their living.

Keywords : Moralities, CEO, Jataka Atthakatha

บทนำ

- [1050] ดูก่อนขุนกระบี่ ท่านได้ทอดตัวเป็นสะพานให้เหล่าวานรข้ามไป โดยสวัสดิ์ ท่านเป็นอะไรกับวานรเหล่านั้น และวานรเหล่านั้นเป็นอะไรกับท่าน?
- [1051] ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงปราบข้าศึก ข้าพระองค์เป็นพญาวานรผู้เป็นใหญ่ ปกครองฝูงวานรเหล่านั้น เมื่อพวกเขาถูกความโศกครอบงำ หวาดกลัวพระองค์.
- [1052] ข้าพระองค์ได้ทะยานพุ่งตัวที่มีเครื่องผูกคือเถาวัลย์ผูกสะเอวไว้แน่น ไปจากต้นไม้ต้นนั้นชั่วระยะร้อยคันธูที่ปลดสายแล้ว.
- [1053] กลับมาถึงต้นไม้เหมือนเมฆกลมหอบไปฉะนั้น แต่ข้าพระองค์ไปไม่ถึงต้นไม้ นั้น จึงได้ใช้มือจับกิ่งไม้ไว้.
- [1054] พวกวานรได้พากันเอาเท้าเหยียบข้าพระองค์นั้น ผู้ถูกกิ่งไม้และเถาวัลย์รั้งไว้ จนตึงเหมือนสายพิณได้ไปโดยสวัสดิ์.
- [1055] การผูกมัดไว้จึงไม่เผลอนข้าพระองค์ให้เตือร่อน ผู้ฆ่าก็จักไม่ให้ข้าพระองค์เตือร่อน เพราะข้าพระองค์ได้นำความสุขมาให้เหล่าวานรที่ให้ข้าพระองค์ครองความเป็นใหญ่.

[1056] ข้าแต่พระราชาผู้ทรงปราบข้าศึก ข้าพระองค์จะยกอุปมาถวาย
พระองค์ ขอพระองค์จงทรงสดับข้ออุปมานั้น ธรรมดากษัตริย์
ผู้เป็นพระราชา ทรงพระปรีชาสามารถ ควรแสวงหาความสุขให้
แก่รัฐ ยวดยานพาหนะ กำลังพล และนิคมทั่วหน้ากัน.

(มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543, น.332-333)

กาลาข้างต้นมีที่มาจากอรรถกถาหมากปิชาดก เป็นอรรถกถาชาดกที่อยู่ใน
พระสุตตันตปิฎก สัตตกนิบาตชาดก คันธารวรรค เป็นชาดกที่แสดงเรื่องราวของ
พระโพธิสัตว์เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพญาวานร อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์กับบริวาร
วานร บริเวณนั้นมีมะม่วงต้นใหญ่งาม มีผลโตเท่าหม้อ มีรสหวานกลิ่นหอม มะม่วง
ต้นนั้นมีกิ่งหนึ่งทอดไปทางบก กิ่งหนึ่งทอดไปทางน้ำ พระโพธิสัตว์เล็งเห็นถึงภัยอันจะเกิด
จากต้นมะม่วง จึงสั่งให้บริวารเก็บผลกิ่งทางแม่น้ำกินก่อน แต่ยังเหลืออีกผลหนึ่งบริวาร
มองไม่เห็น ผลนั้นติดตายอยู่ที่กิ่งไว้สำหรับให้พระเจ้าพาราณสีสร้งน้ำ พระเจ้าพาราณสี
ถามว่าเป็นผลอะไรก็ไม่มีใครรู้จนกระทั่งถามพราณปา พราณปาทอบว่ามะม่วง พระเจ้า
พาราณสีพอพระทัยระสมะม่วงจึงสั่งให้ตั้งพลับพลาใต้ต้นมะม่วงนั้น เมื่อคนทั้งหลายหลับ
แล้ว พระโพธิสัตว์จึงนำบริวารปีนเก็บผลมะม่วงบริโภค ระหว่างนั้นพระเจ้าพาราณสีตื่น
บรรทมสั่งให้ข้าราชการล้อมยิงฝูงลิงบนต้นมะม่วง พวกวานรบริวารหวาดหวั่นไม่มีทาง
หนี พระโพธิสัตว์ทรงคิดอุบายช่วยวานรโดยใช้เถาว์ลยผูกเอวตนไว้ และกระโดดไปยัง
ต้นไม้อีกฝั่งหนึ่ง เหยียดกาย เอามือทั้งสองยึดกิ่งเพื่อให้บริวารวานรไต่ไปบนหลัง
ของตน พระเทวทัตเป็นวานรตัวหนึ่งในฝูงแก่งไต่ไปบนกิ่งสูง แล้วกระโดดลงมาบนหลัง
พระโพธิสัตว์ พระเจ้าพาราณสีให้ราชบุรุษทำแคร่ไปรับพระโพธิสัตว์มารักษา แล้วตรัส
สรรเสริญปัญญาของพระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์จึงสอนพระเจ้าพาราณสีให้ดำรงอยู่ใน
ธรรม และแสดงคุณธรรมเรื่องการเป็นผู้นำ

ผู้เขียนสนใจศึกษาอรรถกถาหมากปิชาดกในฐานะเป็น “สื่อร่วมสมัย” ที่แสดง
แบบอย่างของ “ผู้นำ” หรือ “CEO” ซึ่งคุณธรรมดังกล่าวแสดงภาวะผู้นำ (Leadership)
ที่สมบูรณ์แบบ โดยอาศัยการวิเคราะห์และตีความข้อมูลอรรถกถาหมากปิชาดก ใน 2
ประเด็น ได้แก่

1. อรรถกถาหากพิชาดก : ชาดกว่าด้วยคุณธรรมของ CEO
2. การศึกษาอรรถกถาหากพิชาดกในฐานะสื่อร่วมสมัย

1. อรรถกถาหากพิชาดก : ชาดกว่าด้วยคุณธรรมของ CEO

คำว่า CEO ย่อมาจาก Chief Executive Office ในที่นี้มีผู้ให้ความหมายไว้ว่า CEO คือนักบริหารสูงสุดขององค์กร เป็นผู้ที่รู้ซึ่งในสิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญของธุรกิจ หยั่งรู้ทุกข์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา มีหน้าที่สำคัญในการที่จะนำพาให้องค์กรก้าวไปสู่ความสำเร็จ ในนัยความหมายความสำเร็จที่ว่านี้ทั้งกำไรและมีคุณค่าต่อสังคม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2551, น.432) กล่าวถึงคุณธรรมสำคัญของผู้ที่เป็ “ผู้นำ” หรือ “CEO” ว่าควรมี “ความรู้ทั้งเจ็ดด้านซึ่งทำให้พร้อมที่จะจัดการ” ความรู้อย่างกล่าวคือหลักธรรมที่เรียกกันว่า “สัปปุริสธรรม 7” คือธรรมของสัตบุรุษธรรมของคนดี ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ มีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 7 ข้อ ได้แก่

1. ธัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ
2. อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักเหตุผล
3. อตตัญญตา รู้จักตน
4. มัตตัญญตา รู้จักประมาณ
5. กาลัญญตา รู้จักกาล
6. ปริสสัญญตา รู้จักชุมชน และ
7. ปุคคลัญญตา รู้จักบุคคล

ธรรมของสัตบุรุษ หรือ “คนดี” ข้างต้นเป็นข้อธรรมสำคัญสำหรับผู้เป็นหัวหน้าหรือ CEO พึงมี เพราะคุณธรรมดังกล่าวเป็นธรรมที่ช่วยสนับสนุน “ภาวะผู้นำ” ให้ผู้นำมี “ความถึงพร้อม” ตามความหมาย ผู้นำในความหมายทางพุทธศาสนา คือ บุคคลที่จะมาประสานช่วยให้คนทั้งหลายรวมกัน แม้ว่าจะเป็นการอยู่รวมกัน หรือการทำร่วมกันให้พากันไปสู่จุดหมายที่ตั้งาม จุดหมายที่ตั้งามนี้มีนัยความหมายถึง “ความถึงพร้อมทางธรรม” ด้วย การศึกษาอรรถกถาหากพิชาดก อันเป็นชาดกที่แสดงให้เห็นเรื่องคุณธรรมของผู้ที่เป็นหัวหน้า สามารถวิเคราะห์และตีความโดยใช้หลัก “สัปปุริสธรรม 7” ได้ครบทุกข้อธรรมดังนี้

1.1 ธัมมัญญตา

คุณธรรมประการแรกของผู้ที่เป็น CEO พึงมีคือ “ธัมมัญญตา” คือความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือรู้จักเหตุ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดา

รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546, น.210)

ในอรรถกถาหมากปิชาดกปรากฏคุณธรรม “อัมมัญญตา ของพระโพธิสัตว์ วานร คือรู้ว่าเมื่อตนเป็นผู้นำของเหล่าวานรทั้งหลายแล้วจะต้อง “นำความสุขมาให้เหล่า วานรที่ข้าพระองค์ครองความเป็นใหญ่” ความข้อนี้ปรากฏในตอนพระโพธิสัตว์วานรกล่าว คาถาดักเตือนพระเจ้าพรหมทัต ดังนี้

ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงปราบข้าศึก ข้าพระองค์เป็นพญาวานร ผู้เป็นใหญ่ ปกครองฝูงวานรเหล่านั้น เมื่อพวกเขาถูกความ โศกครอบงำ หวาดกลัวพระองค์. ข้าพระองค์ได้พยายามพุ่งตัว ที่มีเครื่องผูก คือเถาวัลย์ผูกสะเอวไว้นั่น ไปจากต้นไม้ต้นนั้น ขั้วระยะร้อยคันธนูที่ปลดสายแล้ว. กลับมาถึงต้นไม้เหมือนเมฆ ถูกลมหอบไปฉะนั้น แต่ข้าพระองค์นั้นไปไม่ถึงต้นไม้ต้นนั้น จึงได้ ใช้มือจับกิ่งไม้ไว้. พวกวานรได้พากันเอาเท้าเหยียบข้าพระองค์ นั้น ผู้ถูกกิ่งไม้และเถาวัลย์รั้งไว้จนตึงเหมือนสายพิณที่ขึงตึง แล้วไต่ไปโดยสวัสดิ. การผูกมัดไว้จึงไม่เผลอลนข้าพระองค์ ให้เดือดร้อน ผู้ช่าก็จักไม่ให้ข้าพระองค์เดือดร้อน เพราะ ข้าพระองค์ได้นำความสุขมาให้เหล่าวานรที่ข้าพระองค์ ครองความเป็นใหญ่.

(มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543, น.339)

การกระทำของพญาวานรที่นำความสุขมาสู่ฝูงวานรเหล่านั้น ทำให้เห็นว่าพญา วานรเป็นผู้ดำรงตนอยู่ในความรู้จักหลักการ รู้จักเหตุคือรู้ว่าเมื่อตนมีตำแหน่งเป็นหัวหน้า ย่อมต้องมีหน้าที่หรือทำเพื่อประโยชน์ที่นำมาซึ่งความสุขของผู้ได้บังคับบัญชาเป็นหลัก พระโพธิสัตว์วานรจึงเป็นผู้ยึดมั่นอยู่ใน “สัปบุริสธรรม” ข้อ 1 คือ “อัมมัญญตา”

1.2 อัตถัญญตา

คุณธรรมประการที่สองของผู้ที่เป็น CEO พึงมีคือ “อัตถัญญตา” คือ ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย รู้จุดหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค รู้จักผลที่จะเกิดขึ้น อันสืบเนื่องมาจากการกระทำ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546, น.210) ในอรรถกถา มหาภิชาตกปรากุณคุณธรรม “อัตถัญญตา” ของพระโพธิสัตว์วราทอนพระโพธิสัตว์ ทรงให้ฝูงวานร 80,000 ตัวกินผลมะม่วงให้หมด เพราะทรงล่วงรู้ว่าผลมะม่วงจะเป็นเหตุให้ฝูงวานรเกิดอันตราย เป็นความมุ่งหมายที่กระทำเพื่อยังประโยชน์ให้แก่ฝูงวานร ดังนี้

พระโพธิสัตว์เมื่อพาฝูงกระป๋ไปกินผลไม้ที่ต้นนั้น คิดว่า
สักเวลาหนึ่งภัยจักเกิดขึ้นแก่พวกเรา เพราะอาศัยผลไม้ต้นนี้ที่
หล่นลงในน้ำ แล้วจึงให้ฝูงกระป๋กินผลไม้ของกิ่งบนยอดที่ทอด
ไปเหนือน้ำด้วยไม้ให้เหลือแม้แต่ผลเดียว

(มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543, น.334-335)

การรู้จุดหมายอันแน่วแน่ของพระโพธิสัตว์วราทยังปรากฏเด่นชัดตอนที่ พระองค์ทรงมุ่งมั่นและแน่วแน่ที่จะให้ฝูงวานรปลอดภัย แม้จะได้รับทุกขเวทนาจากวานร เทวทัตที่กระโดดลงเหยียบหลังพระมหาสัตว์ด้วยความเร็ว พระองค์ก็ไม่ละทิ้งพฤติกรรม การยึดเหนี่ยวกิ่งไม้ นั้น เพราะทรงมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือวานรให้ปลอดภัยจากคนแมนธนู

ฝ่ายพระเทวทัตครั้งนั้นเป็นลิงอยู่ในจำนวนลิงเหล่านั้น
คิดวານี้เป็นเวลาที่จะได้เห็นหลังศตรูของเราแล้ว จึงขึ้นกิ่งไม้สูง
ให้เกิดกำลังเร็ว แล้วตกลงบนหลังของพระมหาสัตว์ กระโดด
ลงเหยียบหลังพระมหาสัตว์ด้วยกำลังเร็ว หัวใจของพระมหา
สัตว์แตก. เกิดเวทนามีกำลังแรงกล้าขึ้น. ฝ่ายลิงเทวทัตนั้นทำ
พระมหาสัตว์นั้นให้ได้รับเวทนาแล้วก็หลีกไป.

(มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543, น.337)

1.3 อัตตัญญตา

คุณธรรมประการที่สามของผู้ที่เป็น CEO พึงมีคือ “*อัตตัญญตา*” คือความรู้จักตน รู้ว่าตนอยู่ในฐานะใด มีสติปัญญาเท่าใด รู้ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ ความถนัด และประพจน์ให้เหมาะสม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546, น. 210) ในอรรถกถาหมากปชาดกปรากฏคุณธรรม “*อัตตัญญตา*” ของพระโพธิสัตว์วามร ตอนทรงคิดอุบายช่วยวามรโดยวิธีใช้เถาว์ล้วยผูกเอาตนไว้ และกระโดดไปยังต้นไม้กิ่งหนึ่ง เหยียดกาย เหตุที่ทรงคิดอุบายดังนี้เพราะพระโพธิสัตว์ทรงรู้จักตนว่า “เกิดในกำเนิด กระบี่ เต็บโตแล้วถึงพร้อมด้วยส่วนยาวและส่วนกว้างสูงล้ำสัน มีกำลังวังชามาก มีพลังกำลังเท่ากับช้าง 5 เชือก” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543, น.334) พระโพธิสัตว์วามรจึงตัดสินใจช่วยเหลือวามร ดังนี้

...ได้วิ่งขึ้นกิ่งไม้กิ่งที่ชี้ไปตรงๆ แล้วไต่กิ่งที่ชี้ไปตรงหน้า
แม่น้ำคงคา กระโดดจากปลายกิ่งนั้น เลยที่ประมาณชั่วร้อยละ
ธนูไปตกลงที่ยอดพุ่มไม้พุ่มหนึ่ง ลงจากพุ่มไม้นั้นแล้ว กำหนด
อากาศระยะทางไว้ว่า ที่ๆ เรามาประมาณเท่านี้ แล้วกัด
เครือหวายเถาหนึ่งที่โคนแกะกาบออกแล้ว กะช่วงระยะไว้ 2
ช่วงนี้ คือ ช่วงระยะเท่านี้จักผูกต้นไม้ช่วงระยะเท่านี้ จักชิง
ไปในอากาศ แต่ไม่ได้กะช่วงระยะสำหรับผูกสะเอวของตน.
เขาลากเอาเครือหวายเถานั้นไปผูกเส้นหนึ่งไว้ที่ต้นไม้ที่ขึ้นอยู่
ริมฝั่งแม่น้ำคงคา ผูกเส้นหนึ่งไว้ที่สะเอวของตน กระโดดไป
สู่สถานที่ประมาณชั่วร้อยละธนูโดยเร็วเหมือนเมฆถูกลมพัด
หอบไปฉะนั้น

(มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543, น.337)

การที่พญาวามรโพธิสัตว์คิดอุบายข้างต้นได้นั้น มีสาเหตุมาจากการเป็นผู้รู้จักตน ซึ่งในที่นี้คือการที่ทรงล่วงรู้ว่ามีกำลัง มีความสามารถช่วยเหลือวามรบริวารได้ การกระทำของพญาวามรข้างต้นจึงตรงกับ “*อัตตัญญตา*” นั่นเอง

1.4 มัตตัญญูตา

คุณธรรมประการที่สี่ของผู้ที่เป็น CEO พึงมีคือ “มัตตัญญูตา” คือความรู้จักประมาณความพอดี (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546, น.210) ในอรรถกถา **มหากปิชาดก**ปรากฏคุณธรรม “มัตตัญญูตา” ของพระโพธิสัตว์เมื่อตอนที่ทรงไม่ได้คำนวณแถววัลย์ที่ผูกสะเอวของตนจึงทำให้แถววัลย์ไม่อาจจะขึงตันทันไม่ได้ พญาวานรจึงประมาณระยะห่างโดยเอามือทั้ง 2 ยึดกิ่งไม้แทน แล้วให้พญาวานรเหยียบหลังแล้วไต่ไปอย่างรวดเร็ว ดังใน **อรรถกถามหากปิชาดก** กล่าวว่า

...เพราะไม่ได้กะช่วงระยะที่ผูกสะเอวไว้ จึงไม่อาจจะ
ขึงตันทันได้ จึงเอามือทั้ง 2 ยึดกิ่งมะม่วงไว้ให้แน่น แล้วได้ให้
สัญญาณแก่พญาวานรว่า สูเจ้าทั้งหลายจงเหยียบหลังฉันไต่ไป
อย่างปลอดภัย ตามเครือหวายโดยเร็ว วานร 8 หมื่นตัวไหว
ขอชมพระมหาสัตว์แล้วได้ไปอย่างนั้น.

(มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543, น.337)

พฤติกรรมของพระโพธิสัตว์วานรข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแม้พระองค์ทรงประมาณระยะระหว่างตันทันไม้กับแถววัลย์ผิดพลาด แต่ทรงประมาณแล้วว่าด้วยพลังกำลังของพระองค์ที่มีถึงประมาณช้าง 5 เชือก จะช่วยทำให้มือทั้ง 2 ข้าง ยึดเหนี่ยวกิ่งไม้ไว้ได้ตลอดจนกระทั่งพญาวานรทั้ง 80,000 ตัว ข้ามฝั่งแม่น้ำคงคาได้อย่างปลอดภัย

อนึ่ง การแก้ปัญหาของพญาวานรเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่สำคัญยิ่งของการเป็นผู้นำ หรือ CEO อันแสดงนัยถึงความรับผิดชอบ และปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ลักษณะเช่นนี้ในเรื่อง **ห้องเรียนผู้นำของฮาร์วาร์ด**ที่ไฮเฟทซ์ใช้ดนตรีแจ๊สเป็นสื่อเพื่อบอกข้อดีของการฝึกแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่เปรียบเทียบไว้ว่า “เหมือนการแสดงสด...” (ปาร์คส, 2552, น.201) เพื่อฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่ไม่คาดคิดมาก่อน อีกทั้งผู้นำยังต้องกล้าเดินบนความเสี่ยง หรือ “ผู้นำจะต้องกล้าเดินบนคมมีด” (ปาร์คส, 2552, น.197)

1.5 กาลัญญตา

คุณธรรมประการที่ห้าของผู้ที่เป็น CEO พึงมีคือ “กาลัญญตา” คือการรู้กาลเวลาอันเหมาะสม และรู้ระยะเวลาที่ควรหรือต้องใช้ในการประกอบกิจ ทำหน้าที่ การงานหรือปฏิบัติการต่างๆ ให้ตรงเวลา ให้ทันเวลา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546, น.210) ในอรรถกถา महाปชาดกปรากฏคุณธรรม “กาลัญญตา” ของพระโพธิสัตว์ตอน ทรงให้ฝูงวานรเก็บผลมะม่วงกินตั้งแต่เวลาผลเท่าแมลงหวี่ในเวลาออกช่อเพื่อป้องกัน เหตุอันเป็นอันตรายแก่วานรเหล่านั้น “...แล้วจึงให้ฝูงกระปี่กินผลไม้ของกิ่งบนยอดที่ ทอดไปเหนือน้ำด้วยไม่ให้เหลือแม้แต่ผลเดียว ตั้งแต่เวลาผลเท่าแมลงหวี่ในเวลาออกช่อ.” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543, น.335)

นอกจากนี้ “กาลัญญตา” ยังมีความหมายถึงการพูดจาที่ต้องรู้จักกาลเวลา ปรากฏตอนพระโพธิสัตว์ตรัสปลอบใจเหล่าวานรหลังจากทรงทราบเหตุร้ายจากเหล่า วานรว่ามีพวกคนแมนธูยีนล้อมต้นไม้เพื่อจะยิงลิง ดังข้อความว่า “พระโพธิสัตว์ปลอบใจ เหล่าวานรว่าสุเจ้าทั้งหลายอย่ากลัว ฉันจักให้ชีวิตแก่พวกเธอ” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543, น.336-337)

1.6 ปริสัญญตา

การตรัสปลอบใจเหล่าวานรดังกล่าวแสดงนัยสำคัญให้เห็นว่าพระโพธิสัตว์วานร ทรงเป็นผู้นำที่มีคุณธรรมประการที่หกของผู้ที่เป็น CEO ด้วยคือมี “ปริสัญญตา” หมายถึงความรู้จักบริษัท คือรู้จักชุมชน รู้จักที่ประชุม รู้กิจที่ที่จะประพัตต่อชุมชนนั้นๆ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546, น.210) ในที่นี้รู้ว่าเหล่าวานร “กลัวมรณภัยคือ ความตาย ไม่อาจหนีไปได้ จึงพากันเข้าไปหาพระมหาสัตว์ ยืนสั่นสะท้านอยู่” (มหามกุฏ ราชวิทยาลัย, 2543, น.336) จึงทรงตรัสปลอบใจให้คลายจากความกลัว การตรัสปลอบ ใจให้ฝูงวานรหายจากความกลัวเป็นเพราะพระโพธิสัตว์ทรงรับรู้ภาวะความกลัว จากการ มองเห็นอาการตัวสั่น อันเนื่องจากกลัวความตาย

1.7 บุคคลัญญตา

คุณธรรมประการที่เจ็ดของผู้ที่เป็น CEO ฟังมีคือ “บุคคลัญญตา” หรือ “บุคคลปโรปรัญญตา” คือความรู้จักบุคคล รู้ความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอริยาคัยความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น รู้จักปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ว่าควรจะคบหรือไม่จะใช้ จะดำเนิน ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546, น.210-211) ในอรรถกถาหากพิชาดกปรากฏคุณธรรม “บุคคลัญญตา” ของพระโพธิสัตว์ตอนพระองค์ตรัสสั่งสอนพระเจ้าพรหมทัต โดยทรงยกอุปมาเปรียบเทียบให้พระเจ้าพรหมทัตครองราชสมบัติโดยธรรม ดังนี้

บทว่า ตํ สุนาหิ ความว่า เพราะเหตุนั้น ขอพระองค์จงทรงสดับคำตักเตือน ที่ข้าพระองค์กำลังถวายพระองค์โดยทรงเทียบเคียงกับอุปมานี้. บทว่า รณฺหา รณฺธุสฺส มโหิธิบายว่า ข้าแต่ महाराज ธรรมดาพระราชารู้ไม่ทรงบีบคั้นแค้นแค้นราษฎรเหมือนหีบอ้อยเลย ทรงละการลู่อ่านาจอคติ ผูกใจเขาอยู่ด้วยสังคหวัตถุธรรม 4 อย่าง ทรงดำรงอยู่ในราชธรรม 10 ประการแล้วทรงสละชีวิตของตนเหมือนข้าพระองค์ แล้วควรแสวงหา คือ เสาหาความสุขเท่านั้นแก่แค้นแค้นทั้งสิ้น ยานพาหนะที่เทียมแล้วมีรถและเกวียนเป็นต้นที่ซื้อขายวดยานกำลังพล กล่าวคือพลเดินเท้าและแก่นิคม กล่าวคือ นิยมและชนบททั่วหน้ากัน

(มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543, น.341-342)

การตรัสอุปมาธรรมของพระโพธิสัตว์วานรชางต้น แสดงให้เห็นว่าทรงเป็นผู้นำที่รู้จักบุคคล ในที่นี้คือทรงรู้จักยกอุปมาเพื่อทำให้พระเจ้าพรหมทัตซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ยอมรับ และดำรงตนเป็นผู้นำที่ดีต่อไปได้ ดังเห็นจากในอรรถกถาหากพิชาดกที่กล่าวว่าหลังจากที่พญาวานรสิ้นชีวิตแล้ว พระเจ้าพรหมทัตทรงดำรงตนอยู่ในธรรมดังที่พญาวานรโพธิสัตว์ทรงสั่งสอน “ตลอดพระชนม์ชีพ ทรงดำรงอยู่ในโอวาทของพระโพธิสัตว์ บำเพ็ญบุญมีทานเป็นต้น ครองราชสมบัติโดยธรรม แล้วได้มีสวรรค์เป็นที่ไปในเบื้องหน้า” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543, น.343)

จากการศึกษาคุณธรรมของผู้นำ หรือ CEO ในอรรถกถาหมากปชาดกจึงสรุปได้ว่าชาดกเรื่องนี้ปรากฏคุณธรรมครบทั้ง 7 ข้อตามหลัก “สัปปริสธรรม 7” ได้แก่

1. ธัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ
2. อตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักเหตุผล
3. อัตตัญญตา รู้จักตน
4. มัตตัญญตา รู้จักประมาณ
5. กาลัญญตา รู้จักกาล
6. ปริสสัญญตา รู้จักชุมชน และ
7. ปุคคลัญญตา รู้จักบุคคล

ความสมบูรณ์ของการแสดงแบบอย่างผู้นำจากชาดกเรื่องนี้ ทำให้ผู้อ่านเห็นแนวทางในการเป็นผู้นำที่ “เพียบพร้อม” ด้วยคุณลักษณะของผู้นำที่ดีทั้งทางโลกและทางธรรม

2. การศึกษาอรรถกถาหมากปชาดกในฐานะสื่อร่วมสมัย

การวิเคราะห์และตีความอรรถกถาหมากปชาดกให้คุณค่าและความหมายในฐานะเป็นรหัสสัญลักษณ์¹ เพราะการอ่านชาดกซึ่งเป็นคำสอนในสมัยพุทธกาลแล้วนำมาตีความใหม่ทำให้อรรถกถาหมากปชาดกกลายเป็น “ข้อมูลร่วมสมัย” ที่แสดงคุณธรรมสำคัญที่ CEO หรือผู้นำในปัจจุบันสามารถนำมาใช้เป็นกรอบความคิด หรือใช้เป็นกลยุทธ์สำคัญในการบริหาร “งาน” และ “คน” ทำให้ “ผู้นำ” เป็น “ผู้นำ” ที่สมบูรณ์แบบเพราะมีวิสัยทัศน์การบริหารจัดการที่ดีเยี่ยม และคำนึงถึงสังคมและประโยชน์ส่วนรวมตามคติพุทธศาสนา โดยมีพญาวานรในอรรถกถาหมากปชาดกเป็นแบบอย่างของผู้นำที่ดี

ผู้นำที่มีภาวะผู้นำแท้จริงต้องมีคุณธรรมประกอบในใจด้วยเสมอ ไม่จำกัดอยู่เพียงอาชีพใดอาชีพหนึ่ง ไม่เว้นแม้แต่พนักงานธุรกิจ หรือนักการศึกษา ดังที่ วิรุณ ตั้งเจริญ กล่าวถึงความสำคัญของ “ภาวะผู้นำ” โดยยกตัวอย่างถึง “ผู้นำทางการศึกษา” ว่าผู้นำที่ดียังต้องคงความดีงาม ความพอเพียง เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ และที่สำคัญยิ่งคือการมีจิตสำนึกสาธารณะในท่ามกลางสังคมสมัยใหม่ที่เจริญก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

¹ ดังที่เปาโล แฟร์ร กล่าวว่าการอ่านเป็นรหัสสัญลักษณ์ที่มีมากมาย และแท้จริงแล้วสิ่งนั้นคือสิ่งที่บ่งบอกถึงความจริงที่ประจักษ์ที่ผู้อ่านได้จากประสบการณ์ผัสสะจากการถอดรหัสการอ่าน (ดูเพิ่มเติมใน แฟร์ร, เปาโล. (2552). *ครูในฐานะผู้ทำงานวัฒนธรรม*. แปลโดย สดส ขันติวรพงษ์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สวนเงินมีมา).

ผู้นำทางการศึกษา ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา
ต้องได้รับการติดปีก “ภาวะผู้นำ” (Leadership) ท่ามกลาง
สังคมสมัยใหม่ที่ก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาที่
จริงอยู่ความดีงาม ความสมณะ ความพอเพียงยังต้องดำรงอยู่
แต่การมีภาวะผู้นำย่อมช่วยขับเคลื่อนการศึกษาและกระบวนการ
ศึกษาให้ก่อเกิดนวัตกรรมทางการศึกษา

(วิรุณ ตั้งเจริญ, 2552, น.63)

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการศึกษาระรณภณหบกปีษดกโดยใช้หลัก “สัปปริส
ธรรม 7” หรือคุณธรรมทั้งเจ็ดประการจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้หนึ่งที่ช่วยส่งเสริมภาวะ
ความเป็นผู้นำ หรือ Leadership ของผู้อ่าน

อนึ่ง แม้ว่าการอ่านชาดกเรื่องนี้เป็นเพียงกรณีศึกษาเฉพาะ เพราะเป็นเพียง
ชาดก 1 ใน 547 ชาดก แต่ผู้อ่านสามารถ “สังเกต” และ “จับตามอง” พฤติกรรมของ
“ผู้นำ” ในชาดก ซึ่งเป็น “การเฝ้ามองจากกระเบื้อง” ผู้อ่านจะได้เห็นทุกสิ่งอย่างจาก
“ตัวบท” ที่เป็น “เรื่องเล่า” และเมื่อผู้อ่านต้องเผชิญหน้ากับปัญหา หรือต้องกลายเป็น
CEO จริงๆ แล้วก็จะสามารถนำความคิดที่ได้ไปประยุกต์ใช้ ดังความเชื่อที่ว่า “ภาวะผู้นำ...
สามารถสอนและเรียนรู้กันได้”²

อรรถภณหบกปีษดกจึงแสดงให้เห็นความสำคัญและคุณค่า “ตัวบท”
ในฐานะเป็น “อภาลิก” คือ “ไม่ขึ้นกับกาล” ไม่มีความเป็นที่สุดเพราะสามารถตี
ความผ่านบริบทสังคมร่วมสมัย ความสำคัญของชาดกจึงมุ่งเน้นไปที่การตีความของผู้อ่าน
ที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดโพสต์โมเดิร์นดังที่จันหนิ เจริญศรี กล่าวไว้ว่า

นักคิดแนวหลังสมัยใหม่เสนอว่าไม่มีการตีความตัวบทใดเป็น
ที่สุด แต่การตีความสามารถได้ผลออกมาหลากหลาย ทั้งนี้เนื่องจาก
ไม่มีตัวบทใดมีความเป็นวัตถุวิสัยนักคิดแนวหลังสมัยใหม่ให้

² เป็นความเชื่อของศาสตราจารย์ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Leadership can be taught) ดูเพิ่มเติมใน
บาร์คส, ชารอน ดาลอช. (2552). *ห้องเรียนผู้นำของฮาร์วาร์ด*. แปลโดย ปัญญลักษณ์ อุดมเลิศประเสริฐ
และประสิทธิ์ชัย วีระยุทธวิไล. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : แมคกรอ-ฮิล.

ความสำคัญกับตัวบทเฉพาะในแง่ที่ถือว่ามันมีความสำคัญในตัวเอง ไม่ขึ้นกับผู้สร้างมัน... ในกลุ่มนักคิดแนวหลังสมัยใหม่ที่มีจุดยืน ประนีประนอม ได้พยายามเพิ่มอำนาจให้กับผู้อ่าน โดยมองว่าผู้อ่าน เป็นผู้กระทำที่มีความกระตือรือร้น (active) ทุกครั้งที่อ่านพวกเขา/เธอก็จะเขียนมันขึ้นใหม่

(จันทน์ เจริญศรี, 2544, น.43)

ประโยชน์สูงสุดที่ผู้อ่านได้รับจากการตีความ “ตัวบท” ชาดก คือทำให้ผู้อ่าน ได้รับความรู้ที่ต่างไปจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เพียงทำให้ผู้อ่านได้รับความ เป็น อยู่สะดวกสบาย วิทยาศาสตร์จึงเป็นเพียงความสุขภายนอก ความรู้ทางพุทธศาสนา ต่างหากที่เป็น “ความรู้แท้จริง” ที่ช่วยชำระจิตภายในของผู้อ่านให้สะอาด เรื่องราวของ พระโพธิสัตว์ในอรรถกถาหมากปิชาดกจึงเป็นหลักฐานสำคัญประการหนึ่งที่สนับสนุนให้ เห็นว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ค้นพบความจริงแท้ของโลกและจักรวาล³

เหตุผลทั้งหมดข้างต้น จึงอาจกล่าวอุปมาได้ว่าอรรถกถาหมากปิชาดกเป็น “สื่อ” ของ “ครูทางพุทธศาสนา” ที่จัดประสบการณ์ให้ผู้อ่านหรือผู้ศึกษาต้องพินิจ พิจารณา ตรึกตรองสาระ และใช้สติปัญญาพิจารณาสิ่งที่ยาก ซึ่งสุดท้ายผลที่ได้รับนอกเหนือไปจาก “ปัญญา” คือความคุ้มค่าและความอึ้งอึ้ง⁴ อรรถกถาหมากปิชาดกจึงเป็น “สื่อร่วมสมัย” อย่างแท้จริง

³ ดูประเด็นการเปรียบเทียบและความเชื่อมโยงระหว่างวิทยาศาสตร์กับพุทธศาสนาได้ใน สม สุจิรา. (2554). *ไอน์สไตน์พบ พระพุทธเจ้าเห็น*. (พิมพ์ครั้งที่ 80). กรุงเทพฯ : อมรินทร์.

⁴ เปาโล แพรร์ กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่าการอ่านเป็นเรื่องยาก ต้องอาศัยสติปัญญา และเรียกร้องหลายสิ่ง หลายสิ่ง แต่ก็ให้ผลคุ้มค่าและได้รับความอึ้งอึ้งใจ ไม่มีใครที่ศึกษาอย่างแท้จริงแล้วไม่ใช้วิจารณ์วิเคราะห์ วิเคราะห์ เขาต้องมีความอยากรู้อยากอ่าน คิดพิเคราะห์พิจารณาตลอดจนกระบวนการของการค้นหาสิ่งนั้นๆ (ดูเพิ่มเติมใน แพรร์, เปาโล. (2552). *ครูในฐานะผู้ทำงานวัฒนธรรม*. แปลโดย สดใส ชันติวรพงษ์. (พิมพ์ ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สวนเงินมีมา).

บทสรุป

อรรถกถาหมากพิซาดกเป็นชาดกที่แสดงธรรมเรื่อง “สัปปุริสธรรม 7” ซึ่งเป็นคุณธรรมสำคัญของผู้ที่ป็นหัวหน้าผ่านตัวละครคือพญาวานรโพธิสัตว์อย่างครบถ้วน การศึกษาชาดกเรื่องนี้แสดงให้เห็นความสำคัญของข้อมูลประเภทชาดกว่าเป็น “อกาลิโก” คือ “ไม่ขึ้นกับกาล” ผู้อ่านสามารถนำข้อมูลเก่ามาวิเคราะห์ตีความใหม่ได้ ชาดกเรื่องนี้จึงมีคุณค่าในฐานะเป็นวรรณกรรมคำสอนที่ดำรงอยู่ในสังคมร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

ก่อศักดิ์ ไชยรัศมีศักดิ์. (2553). **CEO โลกตะวันออก ฉบับเข้มข้น**. กรุงเทพฯ : บุ๊คส์ไมล์.
จันทน์ เจริญศรี. (2544). **โพสต์โมเดิร์นกับสังคมวิทยา**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ :
วิภาษา.

ปาร์คส, ซี.ดี. (2552). **ห้องเรียนผู้นำของฮาร์วาร์ด**. แปลโดย ปัญญลักษณ์
อุดมเลิศ ประเสริฐ และประสิทธิ์ชัย วีระยุทธวิไล. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : แมคกรอ-ฮิล.
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**.
(พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). **ภาวะผู้นำ**. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ :
สุภาพใจ.

_____. (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระ-เพิ่มเติม
ครั้งที่ 1)**. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แฟร์รี, เปาโล. (2552). **ครูในฐานะผู้ทำงานวัฒนธรรม**. แปลโดย สดใส ชันติวพงษ์.
(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สวนเงินมีมา.

มหาหมกุฎราชวิทยาลัย. (2543). **อรรถกถาหมากปชาดก**. ใน **พระสูตรและอรรถกถา แปล
ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ 3 ภาคที่ 5**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : มหาหมกุฎราชวิทยาลัย.
(มหาหมกุฎราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ 200 ปี
แห่งพระราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525).

วิรุณ ตั้งเจริญ. (2552). **กระบวนการเรียนรู้ ภาวะผู้นำ และพุทธธรรม**. ใน **วิสัยทัศน์
ศิลปวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : ศูนย์สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สม สุจิรา. (2554). **ไอน์สไตน์พบ พระพุทธเจ้าเห็น**. (พิมพ์ครั้งที่ 80). กรุงเทพฯ :
อมรินทร์.

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2560)

เทคนิคการใช้ปากกาเก็บรายละเอียด จะใช้เพื่อเก็บรายละเอียดของพื้นที่
เล็กเช่นบริเวณข้อต่อสายไฟและตรงส่วนของรอยผุกร่อนของสนิมต่างๆอีกด้วย

การใช้เทคนิคแปรงสีฟันกับตะแกรงลวดสร้างละอองฟุ้งของสีเป็นเทคนิคที่
พบน้อยที่สุด จะใช้กับบริเวณส่วนของเครื่องจักรหรือส่วนของผิวหนังเพื่อสร้างพื้นผิวที่
ความรู้สึกถึงความผุกร่อนหรือผิวหนังที่ขรุขระ

การสร้างสรรค์ภาพผลงานทั้ง 4 ภาพ ครั้งที่ 1

ภาพที่ 2 เครื่องจักรมนุษย์ 1 (เทคนิคสีอะครีลิคบนผ้าใบขนาดภาพ 70x90 ซม.)
(พรรณธร โภคสุวรรณ, 2559)

ภาพที่ 3 เครื่องจักรมนุษย์ 2 (เทคนิคสีอะครีลิคบนผ้าใบขนาดภาพ 70x90 ซม.)
(พรรณธร โภคสุวรรณ, 2559)

ภาพที่ 4 เครื่องจักรมนุษย์ 3 (เทคนิคสีอะครีลิคบนผ้าใบขนาดภาพ 70x90 ซม.)
(พรรณธร โภคสุวรรณ, 2559)

ภาพที่ 5 เครื่องจักรมนุษย์ 4 (เทคนิคสีอะครีลิคบนผ้าใบขนาดภาพ 70x90 ซม.)
(พรพรรณ โภคสุวรรณ, 2559)

จากการศึกษาผลงานจิตรกรรมเหนือจริงเนื้อหาความเป็นเครื่องจักรกับมนุษย์
กรณีศึกษาผลงานของ ฮานส์ รูดอล์ฟ กีเกอร์ ระหว่างปี ค.ศ.1972-1983 ผู้วิจัยได้ทำการ
สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการสร้างสรรค์เป็นผลงานจิตรกรรมจำนวน 4 ชิ้น

หลังจากสร้างเครื่องมือ 4 ชิ้น จากผลการวิจัยแล้ว นำไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ
เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาผลงานด้วยวิธีการแบบ
เดลฟายประยุกต์ นำข้อมูลที่ได้มาทำการพัฒนาและปรับปรุงเป็นผลงานสร้างสรรค์
จำนวน 2 ชิ้นตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานสามารถสรุป
ประเด็นได้ดังนี้

แนวความคิด ได้ใช้แนวคิดในการนำเสนอเนื้อหาการใช้แรงงานเด็กในอุตสาหกรรมการประมงมาผสมผสานกับเครื่องจักรสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องความเป็นเครื่องจักรมนุษย์โดยการนำส่วนประกอบของเครื่องจักรที่เป็นชิ้นส่วนของเครื่องจักรที่ใช้ในอุตสาหกรรมการประมงกับภาพของเด็กที่เป็นตัวแทนของความอ่อนแอไร้ทางสู้มาผสมผสานและสื่อความหมายของบรรยากาศของความหดหู่สิ้นหวังได้ดี

ชุดสี ได้ใช้สีชุดแบบเอกรงค์ถ่ายทอดความรู้สึกกลับหดหู่สิ้นหวังได้ดีการใช้สีดำในส่วนที่ลึกที่สุดของภาพและเพิ่มมิติของภาพด้วยสีฟ้าอมเทา สีเทา และใช้สีขาวเพื่อเน้นจุดเด่นและหยุดสายตาเพื่อสร้างความน่าสนใจ

การจัดภาพ พบว่าการนำการจัดภาพโดยนำส่วนของอวัยวะต่างๆ ของมนุษย์มาผสมผสานกับเครื่องจักรสามารถทำให้ภาพเกิดความรู้สึกแปลกใหม่ที่น่าสนใจและการนำรูปทรงของเครื่องจักรมาจัดวางแบบซ้ำๆ กันจะทำให้เกิดความกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกับภาพการจัดวางเพื่อให้เกิดระยะและความลึกของภาพทำให้เกิดความน่าค้นหาขึ้น

เทคนิคการสร้างผลงาน ได้ใช้เทคนิคการใช้พู่กันกลมช่วยสร้างความกลมกลืนภาพพื้นแต่การใช้เทคนิคพู่กันกลมควรใช้ควบคู่กับการระบายสีเกลี่ยเรียบเพื่อความสมบูรณ์ของรูปทรงและความกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกันของโทนสีพู่กันกลมนั้นจะช่วยให้อาภาพมีความเป็นเอกภาพมากยิ่งขึ้น และการใช้พู่กันกลมในการเน้นบริเวณจุดเด่นด้วยสีขาวจะช่วยเพิ่มความสว่างให้สีขาวดูเด่นและหยุดสายตาได้ดียิ่งขึ้นด้วย

ตัวอย่างผลงานปรับปรุงจากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 2 ภาพ ครั้งที่ 2

ภาพที่ 6 เครื่องจักรมนุษย์ 5.1 (ขนาดภาพ 150x100 ซม.)
(พรรณธร โภคสุวรรณ, 2559)

ภาพที่ 7 เครื่องจักรมนุษย์ 5.2 (ขนาดภาพ 150x100 ซม.)
(พรรณธร โภคสุวรรณ, 2559)

อภิปรายผลการวิจัยและการสร้างสรรค์

ผลงานจิตรกรรมเหนือจริงเนื้อหาความเป็นเครื่องจักรกับมนุษย์กรณีศึกษาผลงานของ ฮานส์ รูดอล์ฟ กีเกอร์ ระหว่างปี ค.ศ. 1972-1983 ในประเด็นเรื่องแนวความคิด ชุตสี การจัดภาพ เทคนิคการสร้างผลงาน พบว่า แนวความคิดที่นำมาใช้มากที่สุด คือแนวความคิดในเรื่องความตายกับเครื่องจักรมากที่สุด ถัดมาเป็นเรื่องสตรีกับความตาย และความทุกข์ทรมานของเด็กชุตสีที่นำมาใช้ส่วนใหญ่เป็นชุตสีเอกรงค์ อาจมีความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของโทนสี แต่โทนสีหลักที่พบมากที่สุดคือ สีดำมน้ำตาล สีน้ำตาลอมเทา สีดำ สีขาว ส่วนในรูปแบบของโทนสีนั้นอาจใช้โทนสีฟ้า แดง เขียว น้ำเงิน ม่วง ซึ่งทำให้โทนสีเอกรงค์นั้นๆ สร้างความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไป ศิลปะประเภทงานจิตรกรรมนั้นสีจะเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการสร้างงาน ศิลปินจะทำหน้าที่เอาสีต่างๆ มารวมกันในงานเพื่อให้สีเหล่านั้นสนับสนุนเกื้อกูลกันก่อให้เกิดพลังการรับรู้ที่ดีขึ้น (สมชาย พรหมสุวรรณ, 2548, น.40) การจัดภาพ พบว่า การจัดภาพที่พบมากที่สุดคือการจัดภาพแบบซ้ายขวาเท่ากันแบบแผ่กระจาย คือการนำสิ่งที่คล้ายกันมาจัดวางโดยการนำจุดเด่นจัดวางไว้ตรงกลางของภาพ จัดวางองค์ประกอบด้านซ้าย ขวาให้มีความเหมือนหรือคล้ายกันหรืออาจใช้การจัดภาพแบบการจัดวางแบบซ้ำๆ กันที่ศิลปินใช้ในการแก้ไขปัญหาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยการใช้องค์ประกอบศิลป์ตัวใดตัวหนึ่งทำซ้ำๆ หลายครั้งในภาพเดียวทำให้บริเวณที่ทำซ้ำๆ เกิดความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น (สมชาย พรหมสุวรรณ, 2548, น.230) และที่พบรองลงมาคือ การจัดภาพในแบบซ้ายขวาไม่เหมือนกันแบบแผ่กระจาย เป็นลักษณะการจัดภาพโดยวางจุดเด่นไว้ตรงกลางและสร้างสมดุลซ้ายขวาโดยใช้รูปแบบของวัตถุที่มีความแตกต่างกันมาจัดวางเพื่อให้เกิดความสมดุล สุดท้ายคือการจัดภาพในแบบซ้ายขวาไม่เหมือนกันและไม่แผ่กระจาย ทำการจัดภาพโดยการจัดวางจุดเด่นไว้ตรงกลาง ไม่เน้นพื้นหลังและสร้างความว่างเปล่าและทำให้ดูเหมือนว่างเปล่าแบบไม่มีจุดสิ้นสุดชวนให้ค้นหา เทคนิคการสร้างผลงานพบว่า จะใช้เทคนิคพู่กันลมมากที่สุด รองลงมาเป็นการระบายสีเกลี่ยเรียบจะพบเห็นได้ทั่วทั้งภาพโดยเฉพาะเทคนิคพู่กันลมจะใช้ในส่วนของตัวเครื่องจักรเพื่อสร้างความกลมกลืนให้กับภาพและใช้เน้นสีขาวเพื่อให้เกิดความสว่างและจุดเด่นของภาพและจุดที่ต้องการเน้นสำหรับบรรยากาศในความมืด รวมไปถึงการนำเสนอภาพลวงทาง

สายตา ซึ่งมีภาพที่เห็นนั้นยังไม่ค่อยชัดเจนถัดมาคือ การใช้ปากกาเก็บรายละเอียดของภาพ และการใช้ตะแกรงลวดกับแปรงสีฟันสร้างละอองฟุ้ง ทั้งสองเทคนิคนี้มีไว้เพื่อเก็บรายละเอียดและสร้างพื้นผิว เพื่อให้เกิดความน่าสนใจของภาพ ในการนำแนวความคิดในการทำงานของลัทธิเหนือจริงมาใช้ในการสร้างผลงาน เพื่อให้เกิดความน่ากลัว ความสลดหดหู่ โดยการนำความรู้สึกที่มีต่อสภาพสังคมมาใช้ ในการสร้างสรรค์ผลงาน สอดคล้องกับแนวความคิดของลัทธิเหนือจริงที่ได้นำแนวคิดทฤษฎีจิตวิเคราะห์ที่นำความรู้สึกแห่งจิตไร้สำนึกมาสร้างเป็นผลงานโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องเพื่อฝัน การแสดงออกถึงสิ่งที่ไม่มียู่จริงบนโลก

แนวความคิดในการทำงานของลัทธิเหนือจริงโดยการนำแนวคิดทฤษฎีจิตวิเคราะห์ที่นำความรู้สึกแห่งจิตไร้สำนึกของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ มาสร้างเป็นผลงานในการถ่ายทอดความรู้สึกออกมาโดยนำมาพัฒนาให้เกิดแนวคิดที่ต่างจากเดิมที่จะมุ่งเน้นในเรื่องของจิตไร้สำนึกในทางกามวิสัย นำมาพัฒนาโดยเพิ่มปัญหาทางสังคมในเรื่องของการใช้แรงงานเด็กในอุตสาหกรรมประมงเพื่อให้การแสดงออกเน้นการใช้ความรู้สึกส่วนตัวที่มีต่อปัญหาทางสังคมอย่างมีเสรีภาพไร้การควบคุมในการแสดงออกต่อสภาพปัญหาของสังคมในปัจจุบัน เป็นการแสดงออกอย่างมีเสรีไร้ขีดจำกัด และจากการศึกษาวิเคราะห์สร้างสรรค์ผลงานผลงานจิตรกรรมเรื่อง “จิตรกรรมเหนือจริงเนื้อหาความเป็นเครื่องจักรกับมนุษย์กรณีศึกษาผลงานของ ฮานส์ รูดอล์ฟ กีเกอร์ ระหว่างปี ค.ศ. 1972-1983” ผู้วิจัยได้สร้างผลงานครั้งที่ 1 จำนวน 4 ชิ้น และได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญทำการแนะนำและนำคำแนะนำมาพัฒนาสร้างสรรค์เป็นผลงานจากคำแนะนำอีก 2 ชิ้นพบว่า

ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นที่ 1 เครื่องจักรมนุษย์ 5.1 ขนาดภาพ 150 x100 เป็นการแสดงออกในเรื่องของแนวความคิด จินตนาการการออกแบบที่ผสมผสานศิลปะของเด็กที่เป็นตัวแทนของความอ่อนแอ การขาดโอกาสทางสังคมเข้าไปในเครื่องจักรโดยส่วนกลางของภาพได้นำส่วนหัวของเด็กหญิงมาจัดวางละเอียดเชื่อมต่อกับท่อที่แบ่งเป็น 3 ส่วนและผสมผสานหัวของเด็กกับหัวกะโหลกมาผสมผสานไว้กับถังเชื้อเพลิงที่เปรียบเสมือนแรงงานด้านหลังที่อยู่ตรงส่วนกลางของภาพ ส่วนด้านข้างทั้งซ้ายและขวาได้นำเอาหัวกะโหลกจัดเรียงเป็นแถวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความหดหู่ เจ็บเบงา อันตรายและความตายที่มีอยู่รอบตัวเชื่อมติดกับลูกสูบที่แสดงถึงการขับเคลื่อนที่ไม่มีวันหยุดของ

การเอาวัตถุมาเปรียบกันเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะบริเวณท่อด้านล่างและบริเวณลูกสูบทั้ง 2 ด้านของภาพเพิ่มความสว่างของจุดเด่นด้วยสีขาวบริเวณใบหน้าของเด็กกับหัวกะโหลกตรงส่วนกลางของภาพเทคนิคการสร้างผลงานการใช้พู่กันกลมเพื่อสร้างความกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกันให้มากขึ้น โดยเฉพาะบริเวณส่วนของท่อที่ต่อจากส่วนหัวของเด็กส่วนด้านล่าง ลูกสูบและส่วนหัวกะโหลก ด้านข้างทั้งด้านซ้ายและด้านขวาที่เรียงจากบนลงล่างของทั้ง 2 ด้านในภาพ

ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นที่ 2 เครื่องจักรมนุษย์ 5.2 ขนาดภาพ 150 x 100 แนวความคิด เรื่องของมนุษย์ไปในเครื่องจักรโดยส่วนกลางของภาพนำภาพหัวกะโหลกต่อเป็นรูปร่างของยวมทูตซึ่งเปรียบเสมือนผู้ล่องลอยไปสู่ความตายส่วนด้านหลังเป็นการนำส่วนหัวเรือมาผสมผสานกับหัวกะโหลกซึ่งหัวเรือประมงที่ผสมผสานสื่อถึงเรือที่ล่องลอยไปโดยการเสี่ยงภัยอันตรายภาพของรูปร่างมนุษย์ที่มีแต่แขนขาไม่มีหน้าตาเปรียบเสมือนคนที่ต้องดิ้นรนและจากไปโดยที่ครอบครัวไม่มีโอกาสได้รับรู้ ชุดสี ได้ทำการเพิ่มความมันวาวของโลหะโดยการแทรกสีน้ำเงินอมดำและฟ้าเทาเพื่อแสดงถึงความทุกข์ความซึมเศร้าที่เกิดขึ้น เข้าไปในผลงานเน้นความสว่างให้กับหัวกะโหลกส่วนกลางของภาพทำให้จุดเด่นเกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทำการเน้นความสว่างของภาพตรงบริเวณด้านข้างตรงหัวของมนุษย์ที่เชื่อมติดกับหัวกะโหลกและซี่โครง และตัวลูกสูบที่เรียงมาจากบนลงล่างทั้งด้านซ้ายและด้านขวาเพื่อแสดงให้เห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องที่ทุกคนควรหันมามองและร่วมกันแก้ไข การจัดภาพได้ทำการเพิ่มน้ำหนักของบริเวณพื้นหลังส่วนที่ลึกที่สุดในภาพและค่อยๆ ผลักระยะของภาพด้วยการลดความเข้มของสีและทำการจัดภาพแบบซ้ายขวาสมดุลเท่ากันเทคนิคการสร้างผลงาน ได้เพิ่มการใช้พู่กันกลมโดยใช้สีขาวพ่นเพื่อเน้นความสว่างบริเวณส่วนกลางของภาพ ตรงส่วนหัวกะโหลกและยวมทูตสร้างความกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกันเน้นการใช้พู่กันกลมเพื่อเน้นความสว่างบริเวณใบหน้าของมนุษย์ด้านข้างที่เชื่อมต่อกับกระดูกซี่โครงรวมถึงส่วนแกนกลางของกระดูกซี่โครงทั้งด้านซ้ายและด้านขวาซึ่งเปรียบเสมือนการทำงานที่หนักและความตายที่กำลังรออยู่ข้างหน้า

กรณีศึกษาผลงานของ ฮานส์ รูดอล์ฟ กีเกอร์ ระหว่างปี ค.ศ. 1972-1983 ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงกระบวนการในการสร้างสรรค์งานและแนวความคิดในการทำงานของศิลปิน รวมไปถึงเทคนิคต่างๆ ที่ศิลปินนำมาประยุกต์ใช้ ไม่ว่าจะเป็น การใช้พู่กันกลม

การใช้ปากกาเก็บรายละเอียด การใช้แปรงสร้างละอองฟุ้งของสี และการจัดวางองค์ประกอบในรูปแบบต่างๆดังกล่าวมาข้างต้น และนำมาประยุกต์สร้างสรรค์เป็นผลงานโดยนำเทคนิคต่างๆ มาใช้ในการทำงานจากเดิมที่ศิลปินสะท้อนความรู้สึกที่มีต่อคนรักในรูปแบบทางกามมิกศิลป์ ซึ่งเป็นแนวทางของลัทธิเหนือจริงมาใช้และผู้วิจัยได้นำแนวคิดมาพัฒนาต่อโดยนำทัศนคติที่มีต่อปัญหาทางสังคมในเรื่องการใช้แรงงานเด็กในอุตสาหกรรมการประมงมาสร้างสรรค์เป็นผลงานเหนือจริงชุดเครื่องจักรมนุษย์ซึ่งแสดงออกถึงความโหดร้ายในการใช้แรงงานเด็กในอุตสาหกรรมทางประมงที่กำลังเป็นปัญหาทางสังคมที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ไทยรัฐ. (2556). **สื่อออนไลน์ ทำเด็ก - สตรี ตกเป็นเหยื่อความรุนแรง**. ค้นเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2558. จาก <https://www.thairath.co.th/content/385139>.
- พรณธร โภคสุวรรณ. (2559). **เครื่องจักรมนุษย์ 1-4 เทคนิคสื่อะครีลิคบนผ้าใบ ขนาดภาพ 70x90 ซม.** [ภาพวาด]. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (ปี พ.ศ.2559). **เครื่องจักรมนุษย์ 5.1-5.2 ขนาดภาพ 150x100 ซม.** [ภาพวาด]. กรุงเทพฯ : สาขาวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- วอลเตอร์, ซี. (2547). **ศิลปะแผนตาสติก**. กรุงเทพฯ : ไฟน์อาร์ต ทาซเซ่น
- สมชาย พรหมสุวรรณ. (2548). **หลักการทัศนศิลป์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัสยา โกมลกาญจน และคนอื่นๆ. (2534). **อายุธรรมตะวันตก**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กึ่งจันทร์การพิมพ์.
- Giger, H. R. (1974). **Li I (สื่อครีลิคบนแผ่นไม้ 70X100 ซม)**. [Painting]. Retrieved 20 February 2558. From <http://boingboing.net>